

ROMÂNIA
MINISTERUL PUBLIC
PARCHETUL DE PE LÂNGĂ ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
SECȚIA JUDICIARĂ
SERVICIUL JUDICIAR PENAL

Nr.4596/1698/III-5/2020

ROMÂNIA	
Înalta Curte de Casație și Justiție	
Secții Unite	
Intrare dosare	<u>212</u> nr. <u>13</u>
Anul <u>2021</u> luna <u>06</u> ziua <u>16</u>	

Către

ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
București, str.Batiștei nr.25, Sector 2, Cod poștal 020934

Vă trimitem un exemplar al recursului în interesul legii declarat în conformitate cu prevederile art.471 din Codul de procedură penală, ca urmare a constatării practicii neunitare a instanțelor de judecată, în vederea interpretării și aplicării unitare a dispozițiilor vizând „interpretarea art.45 alin.5 din Codul penal, privind modalitatea de impunere a pedepsei accesorii în cazul concursului de infracțiuni”.

Anexe : 1 - 209

PROCUROR SEȚIE,

Nr.4596/1698/III-5/2020

C ă t r e

PREȘEDINTELE ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

În temeiul art.471 din Codul de procedură penală, vă sesizăm
cu

RECURS ÎN INTERESUL LEGII

vizând „interpretarea art.45 alin.5 din Codul penal, privind modalitatea de impunere a pedepsei accesorii în cazul concursului de infracțiuni”.

Examenul jurisprudenței actuale existente în materie evidențiază două orientări, relevând caracterul neunitar al acesteia.

I. Într-o primă orientare, în materia tratamentului penal al concursului de infracțiuni, impunerea pedepsei accesorii presupune o dublă referire la aceasta: mai întâi se aplică pe lângă o pedeapsă principală inițială și apoi pe lângă pedeapsa principală rezultantă (Anexele nr.1 - 168).

Instanțele au reținut că, potrivit art.45 alin.1 și 5 din Codul penal, în materia tratamentului penal al concursului de infracțiuni, se stabilesc pentru infracțiunile concurente nu doar pedepse principale, ci și pedepse complementare și pedepse accesorii. Numai după ce pedepsele complementare și cele accesorii se stabilesc pe lângă o pedeapsă principală inițială, acestea se aplică pe lângă pedeapsa principală rezultantă.

II. În cea de-a doua orientare jurisprudențială, în materia tratamentului penal al concursului de infracțiuni impunerea pedepsei accesorii presupune o unică referire la aceasta, respectiv aplicarea pedepsei accesorii pe lângă pedeapsa principală rezultantă (Anexele nr.169 - 209).

Instanțele au aplicat pedeapsa complementară și cea accesorie, direct, pe lângă pedeapsa principală rezultantă, corespunzătoare concursului de infracțiuni, fără să fi fost stabilite pe lângă vreuna dintre pedepsele principale corespunzătoare vreuniei dintre infracțiunile concurente¹.

*

*

*

Jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție, plecând de la regulile de sancționare a concursului de infracțiuni, în procesul de individualizare a sancțiunilor aplicate în cauzele penale, a reținut că, în mod obligatoriu, acesta parcurge două etape, respectiv stabilirea pedepselor pentru fiecare infracțiune concurentă și apoi contopirea lor într-o pedeapsă rezultantă. Cum pedepsele complementare au un caracter secundar, dependent, neputându-se aplica singure, ele acționând numai alăturate unei pedepse principale, rezultă că acestea, în procesul individualizării sancțiunii, vor urma aceeași cale ca cea prevăzută pentru pedepsele principale².

Chiar dacă decizia menționată relevă modalitatea de aplicare a pedepselor complementare în cazul concursului de infracțiuni, dat fiind faptul că art.45 alin.5 din Codul penal face trimitere la art.45 alin.1 și 2 din același cod, regula stabilită în cuprinsul acesteia este valabilă și în cazul pedepselor accesorii.

*

*

*

Dispozițiile legale relevante în lămurirea problemei de drept se regăsesc în Codul penal :

Art. 39 - Pedeapsa principală în caz de concurs de infracțiuni

(1) În caz de concurs de infracțiuni, se stabilește pedeapsa pentru fiecare infracțiune în parte [.....]

¹ De pildă, cu privire la modalitatea de impunere a pedepsei accesorii a interzicerii exercitării dreptului de a conduce vehicule, instanțele au aplicat această pedeapsă accesorie (decurgând din pedeapsa complementară omonimă) pe lângă pedeapsa principală rezultantă, corespunzătoare concursului între infracțiunile de conducere a unui vehicul fără permis de conducere șiucidere din culpă. Astfel, pedeapsa accesorie nu a fost stabilită pe lângă pedeapsa principală corespunzătoare infracțiunii de conducere a unui vehicul fără permis de conducere, ci direct pe lângă rezultantă;

² Înalta Curte de Casație și Justiție – Secția penală, decizia nr.418/RC din 13 octombrie 2016;

Art. 40 - Contopirea pedepselor pentru infracțiuni concurente

(1) Dacă infractorul condamnat definitiv este judecat ulterior pentru o infracțiune concurentă, se aplică dispozițiile art. 39.

(2) Dispozițiile art. 39 se aplică și în cazul în care, după ce o hotărâre de condamnare a rămas definitivă, se constată că cel condamnat mai suferise o condamnare definitivă pentru o infracțiune concurentă.

[.....]

Art. 45 - Pedepsele complementare, pedepsele accesorii [...] în caz de pluralitate de infracțiuni

(1) Dacă pentru una dintre infracțiunile săvârșite s-a stabilit și o pedeapsă complementară, aceasta se aplică alături de pedeapsa principală.

(2) Când s-au stabilit mai multe pedepse complementare de natură diferită sau chiar de aceeași natură, dar cu un conținut diferit, acestea se aplică alături de pedeapsa principală.

(3) Dacă s-au stabilit mai multe pedepse complementare de aceeași natură și cu același conținut:

a) în caz de concurs de infracțiuni sau de pluralitate intermediară se aplică cea mai grea dintre acestea;

b) în caz de recidivă, partea neexecutată din pedeapsa complementară anterioară se adaugă la pedeapsa stabilită pentru noua infracțiune.

[.....]

(5) Dacă pe lângă pedepsele principale au fost stabilite una sau mai multe pedepse accesorii, se aplică dispozițiile alin.(1) - (3), pedeapsa accesorie rezultată executându-se până la executarea sau considerarea ca executată a pedepsei principale.

[.....]

Art. 54 - Pedeapsa accesorie

Pedeapsa accesorie constă în interzicerea exercitării unor drepturi, din momentul rămânerii definitive a hotărârii de condamnare și până la executarea sau considerarea ca executată a pedepsei privative de libertate.

Art.65 - Conținutul și modul de executare a pedepsei accesorii a interzicerii exercitării unor drepturi

(1) Pedeapsa accesorie constă în interzicerea exercitării drepturilor prevăzute la art.66 alin.(1) lit.a), b) și d) - o), a căror exercitare a fost interzisă de instanță ca pedeapsă complementară.

(2) În cazul detențiunii pe viață, pedeapsa accesorie constă în interzicerea de către instanță a exercitării drepturilor prevăzute la art.66 alin.(1) lit.a) - o) sau a unora dintre acestea.

(3) Pedeapsa accesorie a interzicerii exercitării unor drepturi se execută din momentul rămânerii definitive a hotărârii de condamnare și până când pedeapsa principală privativă de libertate a fost executată sau considerată ca executată.

(4) În cazul detențiunii pe viață, pedeapsa accesorie având conținutul prevăzut la art. 66 alin. (1) lit. c) se pune în executare la data liberării condiționate sau după ce pedeapsa a fost considerată ca executată.

[.....]

Art. 66 - Conținutul pedepsei complementare a interzicerii exercitării unor drepturi

(1) Pedeapsa complementară a interzicerii exercitării unor drepturi constă în interzicerea exercitării, pe o perioadă de la unu la 5 ani, a unuia sau mai multora dintre următoarele drepturi :

a) dreptul de a fi ales în autoritățile publice sau în orice alte funcții publice;

b) dreptul de a ocupa o funcție care implică exercițiul autorității de stat;

[.....]

d) dreptul de a alege;

e) drepturile părintești;

f) dreptul de a fi tutore sau curator;

g) dreptul de a ocupa funcția, de a exercita profesia sau meseria ori de a desfășura activitatea de care s-a folosit pentru săvârșirea infracțiunii;

h) dreptul de a deține, purta și folosi orice categorie de arme;

i) dreptul de a conduce anumite categorii de vehicule stabilite de instanță;

j) dreptul de a părăsi teritoriul României;

k) dreptul de a ocupa o funcție de conducere în cadrul unei persoane juridice de drept public;

l) dreptul de a se afla în anumite localități stabilite de instanță;

m) dreptul de a se afla în anumite locuri sau la anumite manifestări sportive, culturale ori la alte adunări publice, stabilite de instanță;

n) dreptul de a comunica cu victima sau cu membri de familie ai acesteia, cu persoanele cu care a comis infracțiunea sau cu alte persoane, stabilite de instanță, ori de a se apropia de acestea;

o) dreptul de a se apropia de locuința, locul de muncă, școala sau alte locuri unde victima desfășoară activități sociale, în condițiile stabilite de instanța de judecată.

[.....]

Apreciez că soluția legală în materie este ilustrată de prima orientare jurisprudențială.

Sub imperiul Codului penal anterior, pedepsele accesorii erau alipite la pedeapsa principală prin efectul legii. Ele se asemănau cu pedepsele complementare prin caracterul lor de pedepse alăturate (secundare) în raport cu pedepsele principale, dar se deosebeau totuși de pedepsele complementare prin modul diferit în care deveneau incidente: pedepsele accesorii decurgeau de plin drept (*ope legis*) din aplicarea anumitor pedepse principale, fără a fi nevoie ca instanța să le pronunțe, în timp ce pedepsele complementare nu interveneau decât atunci când erau pronunțate de instanță (*ope iudicis*). Prin natura lor pedepsele accesorii îndeplineau, în principal, un rol represiv, prin aceea că ele privau pe cel condamnat de exercitarea unor drepturi pe tot timpul de la rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare până la stingerea pedepsei principale. Scopul lor era de a asigura eficiența pedepselor principale, sporind cadrul consecințelor juridice ale acestor pedepse și interveneau, totdeauna, ca fiind indispensabile pentru întregirea conținutului pedepsei principale³.

Astfel, instanțele stabileau, pentru fiecare dintre infracțiunile concurente, numai pedepse principale și, eventual, complementare, nu și pedepse accesorii. Unica pedeapsă accesorie care se stabilea și se aplica era cea de pe lângă pedeapsa principală rezultantă. Astfel, în cazul unui concurs de infracțiuni, condamnarea se dispunea pentru fiecare infracțiune concurentă, neputându-se dispune condamnarea direct la o pedeapsă rezultantă (art.34 din Codul penal anterior). Însă, dacă pentru una dintre infracțiunile concurente instanța stabilea și o pedeapsă complementară (de natură diferită sau de aceeași natură, dar cu conținut diferit), **aceasta se aplica și pe lângă pedeapsa principală rezultantă a închisorii**. De asemenea, dacă instanța stabilea mai multe pedepse complementare de aceeași natură și cu același conținut, aplica pe cea mai grea dintre ele. **Pedepsele accesorii au avut același regim ca și pedepsele complementare care, potrivit art.65 alin.2 din Codul penal anterior, erau obligatorii, când legea le prevedea⁴.**

Spre deosebire de Codul penal anterior, cel în vigoare consfințește, cu referire la pedeapsa accesorie, o soluție diferită. Noua reglementare pare să se îndepărteze de această concepție și lasă să se înțeleagă că se pot stabili, **pentru fiecare dintre infracțiunile care compun pluralitatea, nu numai pedepse principale și, eventual, complementare, ci și pedepse accesorii**. Sub acest aspect, este importantă prevederea cuprinsă în art.65 alin.1 din Codul penal. Conform acestui text, pedeapsa accesorie constă în interzicerea exercitării

³ V.Dongoroz ș.a. - Explicații teoretice ale Codului penal român, vol.II, Partea Generală, Editura Academiei R.S.R., 1970, pag.76-77;

⁴ L.V.Lefterache - Drept penal, Partea Generală, Curs pentru studenții anului 2, Editura a III-a, Revăzută și Adăugită, Universul Juridic, București, 2012, pag.438;

drepturilor prevăzute la art.66 alin.1 lit.a - o, mai puțin lit.c, a căror exercitare a fost interzisă de instanță ca pedeapsă complementară.

Astfel, conținutul pedepsei accesorii este legat de conținutul concret al pedepsei complementare aplicate a interzicerii unor drepturi. Soluția asigură continuitatea interzicerii exercitării unuia sau mai multor drepturi, atât pe parcursul executării pedepsei privative de libertate, cât și ulterior.

În cazul unei pluralități de pedepse complementare, va exista și o pluralitate de pedepse accesorii. Astfel, **regulile după care se ajunge la o pedeapsă accesorie rezultantă sunt cele prevăzute de Codul penal în materia pedepselor complementare.**

În consecință, dacă în caz de pluralitate de infracțiuni, pe lângă pedepsele principale au fost stabilite mai multe pedepse accesorii cu un conținut diferit, acestea se aplică alături de pedeapsa principală rezultantă (art.45 alin.5 cu referire la art.45 alin.2 din același cod).

Numai după ce o pedeapsă accesorie se stabilește pe lângă o pedeapsă principală inițială, aceasta se va aplica și pe lângă pedeapsa principală rezultantă.

Deși textul de lege (art.45 alin.5 din Codul penal) folosește, în final, sintagma „a pedepsei principale”, în realitate referirea are în vedere pedeapsa principală rezultantă.

Doctrina relevantă este unanimă în sensul că impunerea pedepsei accesorii presupune mai întâi stabilirea pe lângă o pedeapsă principală inițială și apoi aplicarea pe lângă pedeapsa principală rezultantă. Astfel, în cazul unui concurs de infracțiuni, pedeapsa accesorie și pedeapsa complementară trebuie aplicate pentru fiecare pedeapsă principală în parte, nu direct, pe lângă pedeapsa principală rezultantă. De asemenea, în ipoteza unui concurs de infracțiuni, pe lângă pedeapsa principală rezultantă se aplică pedepse secundare, accesorii și complementare, dar numai dacă acestea au fost în prealabil individualizate de către instanță pe lângă cel puțin una dintre pedepsele individual stabilite pentru fiecare infracțiune în parte. Totodată, în cazul de casare vizând aplicarea pedepselor în alte limite decât cele prevăzute de lege se încadrează situația în care instanța de apel nu poate aplica pedepse complementare și accesorii fără ca acestea să fi fost stabilite pe lângă fiecare pedeapsă principală⁵.

Regulile prevăzute de lege în materia tratamentului sancționator al concursului de infracțiuni sunt aplicabile indiferent dacă infracțiunile sunt judecate în dosare diferite sau în același dosar.

În privința pedepsei principale, în caz de concurs de infracțiuni, Codul penal a optat pentru sistemul absorbției în ipoteza în care pentru una dintre infracțiunile concurente s-a aplicat pedeapsa detențiunii pe viață,

⁵ Înalta Curte de Casație și Justiție – Secția penală, decizia nr.418/RC din 13 octombrie 2016;

respectiv pentru cumulul juridic în cazul în care pentru infracțiunile concurente s-au aplicat numai pedepse cu amenda ori o pedeapsă cu închisoarea și alta cu amenda.

Aplicarea pedepsei accesorii și a pedepselor complementare rezultante presupune următorul mecanism:

- dacă pentru una dintre infracțiunile săvârșite s-au stabilit și o pedeapsă complementară și o pedeapsă accesorie, acestea se aplică alături de pedeapsa principală;

- când s-au stabilit mai multe pedepse complementare / accesorii de natură diferită sau chiar de aceeași natură, dar cu conținut diferit, acestea se aplică alături de pedeapsa principală;

- dacă s-au stabilit mai multe pedepse complementare / accesorii de aceeași natură și cu același conținut, se aplică cea mai grea dintre acestea;

- pedeapsa accesorie rezultantă se execută până la executarea sau considerarea ca executată a pedepsei principale rezultante.

Prin urmare, în cazul unui concurs de infracțiuni, condamnarea se dispune pentru fiecare infracțiune concurentă, neputându-se dispune direct condamnarea la o pedeapsă rezultantă. Pentru aceleași considerente, pedeapsa accesorie și pedeapsa complementară trebuie aplicate pentru fiecare pedeapsă principală în parte, iar nu pe lângă pedeapsa principală rezultantă⁶.

Totuși, Codul penal în vigoare nu prevede și posibilitatea deducerii din durata pedepsei accesorii rezultante a duratei pedepselor accesorii executate, așa cum o face în cazul pedepselor complementare.

De altfel, o asemenea prevedere nu era necesară, deoarece durata pedepsei accesorii rezultante este influențată de durata pedepsei principale rezultante. În cazul unor condamnări succesive, micșorarea duratei pedepsei principale rezultante, prin deducerea duratei pedepselor principale executate, determină micșorarea și a duratei pedepsei accesorii rezultante. Așa fiind, deducerea duratei pedepselor accesorii executate derivă din deducerea duratei pedepselor principale executate⁷.

O altă problemă privește situația judecării separate a infracțiunilor concurente. În doctrină s-a apreciat că până la momentul contopirii, dacă una dintre pedepsele principale stabilite fusese executată în întregime, conținutul pedepsei accesorii care îi corespunde și care s-a stins în momentul încheierii executării respectivei pedepse principale se va regăsi în conținutul pedepsei accesorii aplicate pe lângă rezultantă. Considerentele avute în vedere se referă, pe de o parte, la faptul că pedeapsa principală însoțită de pedeapsa accesorie aferentă, chiar executată, va intra în structura contopirii și se va regăsi în

⁶ L.V.Lefterache. – Drept penal, Partea Generală, Curs pentru studenții anului 2, Ediția a II-a, Editura Hamangiu, 2018, pag.372-375;

⁷ Curierul Judiciar – Volumul XIV, 2015, Editura C.H.Beck, pag.341;

rezultantă, iar pe de altă parte, dacă infracțiunile concurente ar fi fost judecate împreună, contopirea s-ar fi făcut la acel moment și pedeapsa accesorie (care include interdicțiile aferente tuturor infracțiunilor concurente) s-ar fi executat pe toată durata executării pedepsei rezultante (nu doar pe durata uneia sau alteia dintre pedepsele principale⁸).

În concluzie, în conținutul pedepsei accesorii, care va însoți pedeapsa rezultantă, se include interzicerea exercitării tuturor drepturilor care au fost interzise cu titlu de pedeapsă complementară, pe lângă oricare dintre pedepsele principale stabilite în cazul infracțiunilor concurente. Cu alte cuvinte, când conținutul concret al interdicțiilor impuse ca pedepse complementare diferă, se vor aplica toate aceste interdicții cu titlu de pedeapsă accesorie. De asemenea, instanța va trebui să includă în conținutul pedepsei accesorii interdicțiile stabilite cu titlu de pedeapsă complementară pe lângă pedepsele principale aferente infracțiunilor concurente - chiar dacă aceste pedepse complementare nu se mai aplică pe lângă rezultantă (ex. în cazul în care se aplică detențiunea pe viață în condițiile art.39 alin.2 din Codul penal). Astfel, textul art.45 alin.5 din Codul penal conduce la concluzia că instanța este ținută de pedepsele accesorii deja stabilite pentru infracțiunile concurente, întrucât are în vedere cumulumul sau absorbția pedepselor accesorii ce însoțesc pedepsele principale. Prin urmare, chiar dacă pedepsele complementare care au fost stabilite inițial nu se mai aplică pe lângă rezultantă, pedeapsa accesorie care o însoțește va prelua conținutul respectivelor pedepse complementare.

Pe cale de consecință, în materia tratamentului penal al concursului de infracțiuni, impunerea pedepsei accesorii presupune o dublă referire la aceasta : mai întâi în contextul stabilirii pe lângă o pedeapsă principală inițială și apoi în contextul aplicării pe lângă pedeapsa principală rezultantă.

*

Având în vedere cele expuse, urmează să constatați că această problemă de drept a primit o soluționare diferită din partea instanțelor judecătorești și, printr-o decizie obligatorie, să stabiliți modul unitar de interpretare și aplicare a dispozițiilor legale, conform art.474 din Codul de procedură penală.

PROCUROR GENERAL,

⁸ F.Strețeanu și D.Nițu - Drept penal, Partea Generală, Curs universitar, vol.II, Universul Juridic, 2018, pag.139-141.